

**Cech mydlářů a svícníků Domažlice
1623**

Inventář

EL NAD č.: 1513

AP č.: 380

Mgr. Radka Kinkorová

Horšovský Týn 2012

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archivního fondu	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	4
III. Archivní charakteristika archivního fondu.....	4
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	5
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky	5
Seznam použitých pramenů a literatury	6
Inventární seznam	7

I. Vývoj původce archivního fondu

Cechovní bratrstva na Domažlicku jsou písemně dokladována převážně až od 16. století, avšak v souvislosti s obecným rozvojem cechovní organizace v českých zemích lze však jejich vznik předpokládat i dříve. Rozmach řemeslné výroby v českých zemích je úzce spjat především se zakládáním měst a vzestupem městské společnosti. Řemeslníci stejného oboru se zpočátku sdružovali do náboženských bratrstev, jež plnila především charitativní a reprezentativní úlohy. Později se přeměnila na cechovní organizace, hájící zejména ekonomické zájmy svých členů a jednotlivých řemesel, přispívající rovněž k obraně města a vůbec velkou měrou ovlivňující chod středověkého města. Podoba cechovní organizace byla pevně určena: v čele cechů stáli cechovní starší, kteří zastupovali cech navenek, spravovali jej a dbali, aby se cech řídil řádem stanoveným v cechovních statutech neboli artikulech, zahrnujících pravidla pro provozování řemesla, výuku řemeslnického dorostu a rovněž zásady dobrých mravů.

Jedno z nepostradatelných řemesel představovalo mydlářství, jež patřilo do kategorie řemesel zpracovávajících tuky a loje. Podobné technologie užívali i svíčkaři, svícníci nebo svícniště, zabývající se výrobou svíček. Základní surovinou pro výrobu mýdla i svíček býval tuk, kosti a lůj, pro svíčky ovšem i vosk. Mýdlaři často pracovali s ne příliš čerstvými surovinami v nevyhovujících a hůře větratelných dílnách, a proto se jejich řemeslo považovalo spíše za odpudivé. Mýdlo se však nezřídka vyrábělo podomácku a vaření mýdla jako jedna z domácích prací hospodyněk leckde přetrvávalo až do 20. století.¹

Pravděpodobně nejstarší zmínka o mydlářích v Domažlicích je zaznamenána k roku 1589. Zikmund Winter tento datum interpretuje jako počátek cechovního sdružení mydlářů v Domažlicích.² Ve skutečnosti se jedná o nařízení městské rady určující ceny mýdla a svíček, vycházející z nízkých cenových relací základních komodit na místním trhu (lůj, dříví, popel, vápno).³ Záznamy o projednávání stanovení cen mydlářských a svíčkařských výrobků se z počátku 17. století dochovaly ještě pro rok 1602⁴ a 1610, tehdy se prvně objevuje i zmínka o cechovní organizaci mydlářského řemesla.⁵ Lze ovšem oprávněně předpokládat, že mydláři a svíčkaři se cechovně sdružili již před tímto datem. Z naznačených pokynů městské rady týkajících se regulace cen mydlářských a svíčkařských výrobků vyplývá, že ačkoli cech měl vlastní samosprávu, podléhal současně rozhodnutím městské správy. Přestože oprávnění k řešení drobných rozepří členů cechu měli cechovní starší, popř. městští činitelé, dostaly se některé neshody týkající se cechu mydlářů a svícnišť k posouzení před apelační soud, jenž se tak zabýval např. problematikou výuky německých učňů.⁶

Cechovní starší, jež cech reprezentovali navenek a stáli v jeho čele, bývali dva. Prvně doložení jsou v poznamenání cechů a jiných spolků z roku 1657, v němž figuruje i mydlářský cech se svými dvěma staršími.⁷ Cechovní starší (cehmistry) volila cechovní shromáždění a potvrzovala je městská rada, které skládali přísahu.⁸ Tito volení představitelé cechu také zpravidla spravovali cechovní pokladnici, obsahující cechovní jmění, cechovní dokumenty a

¹ JÁSEK, Jaroslav. Nevábné řemeslo. *Heraldická ročenka*, 1988, s. 22.

² Viz WINTER, Zikmund. *Řemeslnictvo a živnosti 16. věku v Čechách*. Praha, 1909, s. 603.

³ Archiv města Domažlice (dále AM Domažlice), Kniha snešení, fol. 106 b.

⁴ tamtéž, fol. 155 b.

⁵ tamtéž, fol. 178 a.

⁶ AM Domažlice, Katalog Skupina vybraných spisů 1380–1825, kat. č. 1288 (Rozhodnutí o povolení vyučit kteréhokoli učedníka z 5. 11. 1610), sig. R II 15, N12.

⁷ AM Domažlice, Katalog Skupina vybraných spisů 1380–1825, kat. č. 1389, sig. R II 116, N 12.

⁸ K jejich volbě a přísaze viz AM Domažlice, Radní protokol z roku 1770, pův. sign. A 6, fol. 13, § 11; fol. 16, § 8 nebo Radní protokol z let 1775–1776, pův. sign. A 8a, fol. 66–67, § 12, mezi cechy jmenován rovněž cech mydlářský a jeho starší mistři.

nařízení, která musela být předčítána na cechovních schůzích konaných zpravidla třikrát až čtyřikrát ročně. Dozorem nad cechy byli pověřeni cechovní inspektoři, jejichž funkce dozoru nad činností cechů byla zřízena v roce 1731 Generálním cechovním patentem pro české země. Cechovní inspektoři bývali spolu s cechovními písaři přítomni cechovním schůzím.

Všeobecná konzervativnost cechovní organizace zabraňovala rozvoji řemesel a výroby, proto se kontroly řemesel ujal stát. V Generálních cechovních artikulech pro cechovní pořádky dědičných zemí českých ze dne 5. ledna 1739 bylo ukotveno sjednocení cechovních předpisů, zejména v oblasti vzdělávání řemeslnického dorostu, mzdových poměrů a získávání mistrovského práva. Generální cechovní patenty vydané Karlem VI. v roce 1731 a 1739 zásadně oklestily práva cechů, které se v podstatě od 16. století přestaly vyvíjet.

K postupné strnulosti řemesla přispívala i privilegovanost synů cechovních mistrů v otázce vstupu do cechu a umožnění výkonu zvoleného řemesla. Tak se mydlářství předávalo z generace na generaci v několika domažlických rodinách. V druhé polovině 18. století jsou známi mistři např. z rodu Veselých a Svobodníků, v první polovině 19. století zastupují mydlářské mistry hojně nositelé příjmení Rádl, Adamovič, Holý, Beran, Doubek, Solfronk, Felget a Královec.⁹

Zpočátku byl cechovní systém přínosem pro rozkvět řemesel, později však nepružná pravidla jednotlivé řemeslníky příliš svazovala, výrobu unifikovala a neumožňovala řemeslo rozvíjet a inovovat. Přežilý cechovní systém byl zrušen Živnostenským řádem v roce 1860. Všechny cechy měly ukončit svoji činnost k 1. květnu 1860, kdy vstoupil v platnost císařský patent č. 227 ř. z., Živnostenský řád z 20. prosince 1859. Řemeslníci uvedeného cechu pak vstoupili do nově ustaveného Společenstva mydlářů v Domažlicích.

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Ve spisu o fondu se nenachází žádný záznam o způsobu nabytí pergamenového listu domažlického cechu mydlářů a svícnistů. Uvedený pergamenový list tvořil součást vazby pamětní knihy Liber Vakianus z let (1526) 1660–1707 uložené v archivním fondu Archiv města Domažlice, jež prošla v letech 1989–1990 restaurátorským zásahem prom. hist. Františka Křivánka v Litoměřicích. Při něm byl mechanicky poškozený a prachem, špínou a plísní silně znečištěný pergamenový list sejmut z bloku knihy a ošetřen (viz restaurátorská zpráva z 24. září 1989, uložená v SOkA Domažlice). Z pamětní knihy, restaurované v roce 1990, byla při ošetření vyjmuta všitá složka a samostatně svázána. Tak byla původní vazba rozdělena a vznikly dva díly Liber Vakianus, ty pak byly opatřeny novou jednoduchou pergamenovou vazbou¹⁰ (viz restaurátorská zpráva z 30. října 1990, uložená v SOkA Domažlice). Původní pergamenový přebal byl identifikován jako list cechu mydlářů a svícnistů v Domažlicích a vytvořil se nový archivní fond Cech mydlářů a svícnistů Domažlice, jež obsahuje jedinou evidenční jednotku.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Archivní fond Cech mydlářů a svícnistů Domažlice nebyl ve Státním okresním archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně dosud zpracováván. Současná inventarizace byla provedena v souvislosti s revizí cechovních listin a inventář byl vyhotoven za účelem sumarizace údajů o pergamenovém listu, jež byl původně v PEvA (program pro evidenci

⁹ Společenstvo mydlářů Domažlice, Cechovní manuál, i. č. 1.

¹⁰ Liber Vakianus a vyjmutá složka (zlomek pamětní knihy) uloženy v archivním fondu Archiv města Domažlice, dosud neinventarizováno.

archiválií) zapsán jako evidenční jednotka: listina po roce 1526. Avšak výuční list jakožto písemnost zachycující méně významný akt nemá podle Přílohy č. 1 k vyhlášce č. 645/2004 Sb. charakter evidenční jednotky: listiny po roce 1526, ale jedná se o součást spisů, uloženou v tomto případě v jednom fasciklu.

Archivní fond Cech mydlářů a svícníků Domažlice obsahuje pouze jeden pergamenový výuční list. Z cechovních písemností se zachovala ještě jedna úřední kniha z let 1830–1903, obsahující rozličnou agendu cechu a pozdějšího společenstva: zápisy z valných hromad a členských schůzí, zápisy o přijímání učňů a členů cechu, účetní zápisy. Tato úřední kniha tvoří jedinou evidenční jednotku archivního fondu Společenstvo mydlářů Domažlice, jenž byl zpřístupněn v roce 2003 prozatímním inventárním seznamem.

Pergamenový výuční list byl zařazen podle zákona č. 499/2004 Sb. do I. kategorie. Jazykem archiválie je čeština. List prošel shora uvedeným restaurátorským zásahem v roce 1989.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Archivní fond tvoří jeden výuční list vydaný cechmistry domažlického cechu mydlářů a svícníků. Výuční listy obdrželi učni, které mistr prohlásil za vyučené. Po přezkoumání průběhu učení staršími cechu, cechmistry sepsali výuční list, na němž potvrdili svými podpisy a přitisknutím cechovní pečeti, že jmenovaný se řádně vyučil.

Zpracování dějin domažlického cechu mydlářů a svícníků bude vyžadovat rovněž studium archiválií archivního fondu Společenstvo mydlářů Domažlice a Archivu města Domažlice.

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Ve Státním okresním archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně archivní fond Cech mydlářů a svícníků Domažlice uspořádala a archivní pomůcku zpracovala Radka Kinkorová.

V Horšovském Týně dne 27. června 2012

Radka Kinkorová

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

Archiv města Domažlice, Kniha snešení, pův. sign. A1, neinventarizováno.

Archiv města Domažlice, Radní protokol z roku 1770, pův. sign. A6, neinventarizováno.

Archiv města Domažlice, Radní protokol z let 1775–1776, pův. sign. A8a, neinventarizováno.

Archiv města Domažlice, spisy týkající se cechovních záležitostí, manipulace 1800–1819, fasc. 34, neinventarizováno.

Společenstvo mydlářů Domažlice, cechovní manuál, i. č. 1.

Literatura

BLAŽEK, Felix. Počátky cechů v Domažlicích. *Posel z Domažlic*, roč. 70, 17. 5. 1941, č. 20, nestr.

BLAŽEK, Felix. Spor domažlických cechů s řemeslníky chodských vesnic. *Posel z Domažlic*, roč. 70, 7. 6. 1941, č. 23, nestr.

JANÁČEK, Josef. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1963.

JÁSEK, Jaroslav. Nevábné řemeslo. *Heraldická ročenka*, 1988, s. 21–32

VOLF, Miroslav – Haas, Antonín. *Archivní příručka : Sborník přednášek o archivní praxi*. Praha : Svoboda, 1948.

WINTER, Zikmund. *Řemeslnictvo a živnosti 16. věku v Čechách*. Praha, 1909

Inventární seznam

I. Spisy

1	Pergamenový výuční list Bartoloměje Hoffnera	1623	C1

(1623, duben 24., Domažlice

Cechmistři a mistři cechu mydlářů a svícníků

dávají za vyučenou Bartoloměji Hoffnerovi ze Stráže pod Přimdou.

Orig. perg., 34 x 25 cm, plika 5,5 cm, česky, pečeť vydavatele chybí)

Název archivní pomůcky (archivního fondu):	Cech mydlářů a svícníků Domažlice
Značka archivního fondu:	Cech m. s. Domažlice
Časový rozsah:	1623
Počet evidenčních jednotek:	1 (1 fascikl)
Počet inventárních jednotek:	1
Rozsah v bm:	0,02
Stav ke dni:	27. 6. 2012
Zpracovatel archivního fondu:	Mgr. Radka Kinkorová
Zpracovatel archivní pomůcky:	Mgr. Radka Kinkorová
Počet stran:	9
Počet exemplářů:	4
Pomůcku schválil:	Mgr. Radka Kinkorová dne 27. 6. 2012 čj. SOAP/010-0468/2012